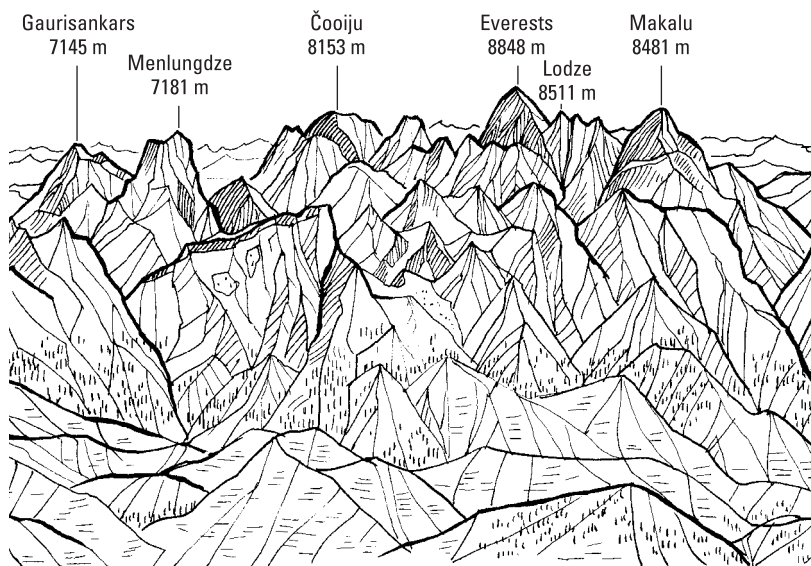

Everests 2000

Dati par dažu virsotņu augstumu www.everestnews.com atšķiras no grāmatā minētajiem: Čooiju - 8201 m, Lodze - 8516 m un Makalu - 8463 m. (Redakcijas piez.)

savu priekšgājēju pēdās, drūzmējoties uz Hilarija sliekšņa un stāvot rindā pie virsotnes, aizvien lielāks skaits cilvēku kāpj aizvien augstāk un tādējādi nokļūst vietā, no kurienes mazāk pieredzējušam kāpējam vairs nav atgriešanās, ja vētra, migla vai lavīnas rada haosu skābekļa badu izjūtošajās smadzenēs.

Everestu bistamu dara ne tik daudz nogāžu stāvums vai klinšu un ledāja varenība, bet gan niecīgais skābekļa daudzums virsotnes apvidū. Tas laupa cilvēkam spriešanas spēju, padara viņu neizlēmīgu un nespējīgu apzināties notiekošo.

Kalnu gan iespējams piekļaut ar modernajiem, vieglajiem skābekļa baloniem, taču ko tad, ja tie iztukšoti, vētra neļauj nokāpt un spēki galā? Kāpšanu Everestā neviens nevar izplānot visos sikumos kā ceļojumu ar vilcienu no Čīrihes uz Berlīni, un kāpšana nebeidzas, kad esi nokļuvis virsotnē. Sporta piederumu veikalā iespējams nopirkt vislabāko un vieglāko ekipējumu, bet izdzīvošanas stratēģiju nenopirksi. Pirmais priekšnoteikums kāpšanai kalnos ir gatavība uzņemties pilnu atbildību, taču, jo lielāks kalns, jo vairāk klients atsakās no personiskās atbildības un atstāj visu pavadona ziņā. Ja pavadonis pats nonāk grūtībās, klientiem atliek vienīgi karāties virvē pie kalna, kuru viņi nedz pazīst, nedz spēj pārdzēt.

Kad Džordžs Melorijs un Endrū Irvains 1924. gada 8. jūnijā devās uz virsotni, viņi gāja pa neizpētītu ceļu, maršruts nebija marķēts un sagatavots ar trepēm un nostiprinātām virvēm. Viņi gāja, brīda un rāpās tikai uz savu atbildību, pilnīgi nezināmā pasaulē – un atpakaļ nepārnāca. Viņu pazušana turpina rosināt neskaitāmu cilvēku fantāziju.

Mūsdienu Everest vairs nav pirmgājēju Everest. Tas nebeidz vilināt pretenciozus prātus, taču ir pārtapis surogātā, ko virsotņu tūristiem gribētos nēsāt pie žaketes atloka kā tādu medaļu, ja reiz to iespējams nopelnīt, neuzņemoties nekādu atbildību.

Jo vairāk Everest pārtop patēriņprecē, jo vairāk jāizceļ būtiskie brīži tā vēsturē, stāstot par kāpšanu šajā kalnā – ar un bez skābekļa aparātiem. Tieši tāpēc, ka pasaules augstākais kalns garantē lielāku publicitāti ekspedīciju dalībniekiem, alpinistiem, atkritumu vācējiem, jaunattīstības valstu konsultantiem un arī apbedīšanas komandām, nekā to spētu pārējie kalni, Everestā mitu tik bieži izmanto ļaunprātīgi. Par laimi Everest sava īpašā statusa dēļ valdzina arī tos, kas paši neizjūt vajadzību kāpt augšā. Tieši viņiem es stāstišu par uzkāpšanu *by fair*

Kad 1999. gada 1. maijā nelielā iepakā Everesta ziemeļaustrumu kores lejpusē tika atrasts Džordža Melorija marmorbaltais liķis, pasauli vēlreiz aplidoja stāsts par šiem angļu alpinistiem, kas tuvojās pasaules augstākajam kalnam tiklab ziņkārīgi, kā bijīgi, neaizmirstot likt lietā «iedzimto apķēribu un veselo saprātu», kā rakstīja pats Džordžs Melorijs.

Tostarp Everest iekļūst avižu pirmajās lappusēs vairs tikai negatīvā kontekstā: kā atkritumu kalns, nāves zona adrenalīna cienītājiem, izpriecu laukums tūristiem, kas citviet visur jau pabijuši. Vietējie iedzīvotāji, tiklab ziemeļi, kā dienvidu pusē, godā pasaules augstāko kalnu kā svētumu, saucot par Sagarmatu jeb Džomolungmu, taču, kopš tiek izplatīts priekšstats, ka nirvānu iespējams aizsniegt par naudu, arī Everest pārtapis patēriņprecē. Katmandu un Lhasas valdības iestādes un privātie organizatori pelnās no Everesta buma, kas daļēji skaidrojams arī ar mitu, ko gandrīz astoņdesmit gadus vērtuši plašumā vairāki duči augstkalnu kāpēju, sākot no Džordža Melorija un beidzot ar Anđu Ritu.

Everests sarūk mūsu priekšstatos, kad to ir pieveikuši pāris simti cilvēku, kas sevi iedomājas par alpinistiem, lai gan bez citu palīdzības neuzdrošinās kāpt pat Monblānā, tomēr kalns saslejas lielāks ik reizi, kad savs pusducis šo trofeju mednieku dabū galu tā nogāzēs, līdzīgi tiem nelaimīgajiem, kurus divu 1996. gadā organizēto grupu sastāvā vadīja Robs Hols un Skots Fišers. Džons Krakauers izsmeloši attēloja to savā grāmatā*. Taču 1997. gadā pie Everesta atkal saradās tūristu ordas, un atkal neiztika bez traģēdijām.

Laikam jau esam piemirsuši, ka cilvēks nevar izdzīvot gandrīz 9000 metru augstumā. Kamēr mūsu vidū arvien vairošies tādi, kas gribēs kāpt turp, kur uzturēties nav paredzēts, tikmēr pieaugs negadījumu skaits un tieši tāpēc augs arī urdīga vēlme mēģināt pašiem. Ejoj

* *Krakauers Dž. Retinātā gaisā. – Izdevniecība AGB, 1998/99. – 304 lpp.*

*means** un sākšu ar Džordžu Meloriju, kas piedalījās pirmajās trijās Everesta ekspedīcijās, kļūdams par manu un ne tikai manu paraugu. Pēdējā reizē Džordžs Melorijs lietoja balonu skābekli, bet tikai tāpēc, ka «trešais pols» bija pārāk liels vīlinājums un tā bija viņa pēdējā iespēja. Džordža Melorija pazušana vairoja mītus ap viņa personību – daudziem, kas nekļuva pirmie, gribējās saskatīt viņa isteno virsotnes uzvarētāju – bet tas nebija vienīgais rezultāts: mūsu priekšstatos pieauga arī pats kalns. Un tāpēc, kad šodien ir runa par Everestu, Džordžs Melorijs tiek pieminēts biežāk nekā sers Edmunds Hilarijs, kapteinis Miķis Bērks vai H. Kato. Varbūt mēs drikstam cerēt, ka viņa «cīņiņš ap pasaules jumtu» kļūs par orientieri visiem turpmākiem kāpējiem un maksātpējīgais klients, ko šerpa stiepj augšup, iesējis isā virvē, pār-taps karikatūru objektā?

* *By fair means* (angļu val.) – godīgiem līdzekļiem, t. i., minimāli lietojot tehniskos palīglīdzekļus (augstkalnu alpinismā to galvenokārt saprot kā atteikšanos no balonu skābekļa). (*Redakcijas piez.*)

Everests – patēriņprece

Kopš deviņdesmito gadu sākuma ap Everestu ik gadu grozās 1000 un vairāk cilvēku: simti kāpj augšup no ziemeļiem (Tibetā), daži lūko uzrausties pa austrumu sienu (Tibetā), bet vairums joprojām izvēlas dienvidu pusi (Nepālā). Lai gan kāpšanas atļaujas nemitīgi top dārgākas un draud visādu veidu ierobežojumi, Everests kļuvis par modes kalnu. Tādu, kas aizkļūst līdz virsotnei, katru gadu ir dučiem. Ja tīkotāju tāds milzums, tad, gluži dabiski, daudz arī tādu, kam izdodas, bet tas nav vienīgais iemesls.

Daudzās paralēlekspedīcijas daudzkārt atvieglo pašu kāpšanu: leduskritums ir apstrādāts, taka iebrīta, augšējās nometnes uzceltas un lielākajai daļai kāpēju atliek vienīgi soļot pa iezīmētu maršrutu, kas sagatavots līdz virsotnei. Mūsdienu kāpēji pie Everesta retu reizi nokļūst isti draudīgā situācijā, kad viss ir atkarīgs tikai no pašiem, vairumā gadījumu viņi iet zosu gājienā. Novirzes no šāda scenārija gadās, taču aizvien retāk.

1979. gada pavasarī dienvidslāvu ekspedīcijai izdevās pirmo reizi uzkāpt pa ļoti grūto rietumu kori: maršruts veda pāri Lholas pārejai, rietumu plecam un tālāk taisni pa klinšu kori līdz virsotnei.

1980. gada februārī, divas dienas pēc «oficiālās» ziemas beigām, poļu alpinisti kā pirmie nokļuva Everesta virsotnē aukstajā gadalaikā.

1982. gadā, isi pirms musonu sezonas sākuma, Padomju Savienības alpinistiem laimējās pirmajiem uzkāpt pa dienvidrietumu pilāru. Šo ziņmīgo klinšu izcilni dienvidrietumu sienas kreisajā malā var uzskatīt par tehniskā ziņā visgrūtāko Everesta maršrutu.

1983. gadā ekspedīcijai, kuru pamatā veidoja amerikāņi, izdevās at-rast maršrutu pāri austrumu jeb tā sauktajai Kangšungas sienai.

Lielo kuluāru uz ziemeļu nogāzes starp ziemeļu kori un strupo pilāru milzīgās sienas centrālajā daļā izgāja austrālieši 1984. gadā. Vēlāk šis maršruts ticis dažādi variēts.

1988. gadā, desmit gadus pēc pirmā uzgājiena bez skābekļa maskām, Stivens Veneibls sasniedza Everesta virsotni, parādot unikālu varējumu. Mazā miniekspedīcija, kuru veidoja tikai trīs cilvēki – viņš, Roberts Andersons un Eds Vebsters, bez kāda atbalsta cīnījās augšup pa jaunu maršrutu Kangšungas sienā, vairāk pa kreisi no amerikāņu izietās trases. Visi trīs bez skābekļa maskām uzkāpa dienvidu sedlienē, turpināja ceļu un piedzīvoja pamestības paniku pasaules attālākajā malā. Virsotni gan sasniedza tikai Stivens Veneibls, taču, spītējot apsalējumiem, totālam pagurumam un ārprātam, visi trīs pēc dažām dienām pārnāca bāzes nometnē.

Tātad vēl šodien pie Everesta iespējams atrast ekstrēmus pārbaudījumus, ja vien tos meklē. Bet kuram tad gribas griezt sāņus no iemītās takas, pakļaujot sevi briesmām un vientulībai, ja virsotne dabūjama pa lēto!

1980. gadā, kad musonu laikā veicu savu sologājieni pasaules augstākajā kalnā, starp virsotni un bāzes nometni nebija nevienas dzīvas dvēseles. Piecas dienas es kāpu augšup pilnīgā izolācijā, vienatnē ar sevi – aizvien tālāk no apdzīvotās pasaules. Beigās mans ķermenis lidinājās vrakam, bet manā uztverē tas bija pārtapis gaisīgā apvalkā.

Pašlaik daudziem Everesta iekarotājiem svarīgāk laikam šķiet inscinēt savu ķermeni, gars viņus diez ko neinteresē. *No limits** paaudzes lielummānijai vairāk pa prātam mirklīga nervu kutināšana nevis savs īpašais, grūtais gājums, kurā ilgstoši jāpakļauj sevi bailēm un ciešanām. Bieži vien šie kāpēji aklimatizējušies mājās, īpašās barokamerās, un, ieradušies pie kalna, joņo augšup pa sagatavoto taku no vienas pilnībā ierīkotas nometnes uz nākamo līdz pat dienvidu sedlienei, kur arī jau gaida uzcelta telšu pilsētiņa. Ceļu viņiem rāda šerpa Angs Rita, kuram drīz būs 50 gadi, un Everesta virsotnē viņš pabijis biežāk par visiem. Ir arī tādi, kas lejā vairs nekāpj, bet brāžas no virsotnes kores ar izpletni, deltaplānu vai slēpēm.

Tāpat kā Alpos, kur tagad nāk modē lēkt lejā ar virvi, nolaisties virvē cauri ūdenskritumiem vai arī kaifot zem pārkarēm, izlutušie turi-

* *No limits* (angļu val.) – bez ierobežojumiem. (Redakcijas piez.)

gās kārtas pilsoņi cer paaugstināt savu endorfina līmeni, skatoties lejup no Everesta virsotnes. Īpaši nelauzot galvu par savu darbošanos, viņi vienkārši seko tendencei, ķermeniskuma ideoloģijai, kas prasa pārvarēt bailes, atalgojumā solot atzinību. Ārpusaules atzinību un mazāk to savas vērtības apziņu, kas atnāk pēc nedēļām, mēnešiem ilgām cerībām un šaubām, visu šo laiku paliekot aci pret aci ar sevi pašu.

«Vislētāk», lai arī dārgi, ja rēķina naudā, kārto uzbudinājumu sarūpē tūrisma biroji. Kalnu pavadoņiem un šerpu izpalīgiem jāgādā ne vien par nometnēm, maršrutu un drošību, bet arī par to, lai klients saņemtu gaidīto baudījumu. Augstuma skurbuļa organizētāji spoži māk iedvest klientiem ticību, ka nekas nevar notikt, lai gan viņi kāps tajā pašā kalnā, kurā 1953. gadā devās Edmunds Hilarijs un Tenzings Nor-gajs.

Taču līdz šim pie Everesta jau gājuši bojā vairāk nekā 150 cilvēki, to vidū arī 60 šerpas jeb nepālieši, kuru nāve tiek uzskatīta par darba negadījumu. Virsotni sasniedzis gandrīz jau tūkstotis, apmēram desmit procenti nelieto skābekļa aparātu, visbiežāk gan ejot pa iemītu taku, ko iebriduši priekšgājēji ar skābekļa aparātiem. Pagaidām mazāk par pieciem procentiem visu virsotnes iekarotāju bijušas sievietes. Drīzumā šai statistikai vajadzētu mainīties, jo lielā augstumā tieši sieviete ir stiprais dzimums.

Vecākajam Everesta iekarotājam bija 60 gadi, jaunākajam – 17, vēl gan nav dzirdēts, ka pašā augšā kāds pāritis būtu laulājies. Notikusi paaudžu maiņa. Četrdesmit gadus pēc Edmunda Hilarija, kas virsotnē uzkāpa pirmais, tur nostājās viņa dēls Pīters, bet 1995. gadā – Džordža Melorija mazdēls.

Gadu no gada Everests kļūst aizvien populārāks. Sava loma ir laikmeta garam un masu tūrisma industrijai, tomēr vislielākā loma Everesta pārvēršanā par modes kalnu ir tiem simtiem personu, kas savu individuālo pārdzīvojumu pakārto mērķim tikt virsotnē.

Līdz šim ir izieti 13 dažādi maršruti, tajos pietiek vietas daudziem kāpējiem, un galu galā Everests ir tikai viens kalns miljoniem augstu kalnu vidū – tiesa gan, īpašs kalns. Taču, jo garākas kāpēju kolonnas aizpilda vienu un to pašu ceļu, jo mazāks kļūst pārdzīvojums, ko varam gūt, uzkāpuši pasaules jumtā.